

**MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

**SPRÁVA O STAVE
ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY
V ROKU 2013**

MESTSKÉ A VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

PRIESTOROVÉ USPORIADANIE A FUNKČNÉ VYUŽÍVANIE ÚZEMIA

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Aké sú trendy v demografickom vývoji a urbanizácii?

- V roku 2013 pokračoval pokles prirodzeného prírastku obyvateľstva. Medziročné zmeny však nespôsobili zásadné zvraty v nastúpených demografických trendoch v posledných rokoch. Zmeny v pôrodnosti a na druhej strane pozitívny vývoj úmrtnosti zásadne ovplyvnili proces starnutia populácie. Slovenská populácia starne zrýchľujúcim sa tempom. V porovnaní demografického vývoja v roku 2013 s rokom 1993, bol pre rok 1993 charakteristický nižší počet obyvateľov, nižší prírastok sťahovaním, nižší priemerný vek mužov aj žien a kratšia stredná dĺžka života. Naproti tomu bol v roku 1993 vyšší prirodzený prírastok obyvateľstva, vyššia pôrodnosť a úmrtnosť. Z pohľadu stupňa urbanizácie postupne klesol podiel mestského obyvateľstva v SR z 56,8 % v roku 1991, na 56,2 % v roku 2000, až na súčasných 54,1 % v roku 2013.

Aký je vývoj v štruktúre plôch v SR?

- V rámci vývoja štruktúry plôch v SR dochádza priebežne k presunu pôdy medzi poľnohospodárskymi a lesnými pozemkami (LP), pričom rok 2013 bol charakteristický ďalším ubúdaním poľnohospodárskej a ornej pôdy a nárastom LP. Trvalo je zaznamenaný nárast rozlohy zastavaných plôch a nádvorí.

OSÍDLENIE A DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

K **31. 12. 2013** mala SR **5 415 949 obyvateľov**, z nich bolo 51,3 % žien. V roku 2013 pokračoval proces poklesu prirodzeného prírastku obyvateľstva, ktorý dosiahol hodnotu **2 734** a bol o 364 osôb nižší než v roku 2012. Zahraničnou migráciou získala SR prírastok **2 379 osôb**, čo je v porovnaní s minulým rokom o 1 037 osôb menej. **Celkový prírastok** obyvateľstva bol **5 113 osôb**, čo je o 1 401 menej ako v roku 2012. Podľa krajov žije naďalej najviac obyvateľov v Prešovskom a najmenej v Trnavskom kraji.

V roku 2013 v demografickom vývoji SR nenastali zásadné medziročné zmeny. Slovenská populácia naďalej starne zrýchľujúcim sa tempom.

Tabuľka 69 Základné údaje o pohybe obyvateľstva (2013)

Územie	Živonarodení	Zomrelí	Prírodný prírastok (úbytok)	Sťahovanie prírastok (úbytok)	Celkový prírastok (úbytok)	Počet obyvateľov (k 31. 12. 2013)
SR	54 823	52 089	2 734	2 379	5 113	5 415 949
Bratislavský kraj	7 376	5 907	1 469	4 229	5 698	618 380
Trnavský kraj	5 260	5 494	-234	1 265	1 031	557 608
Trenčiansky kraj	5 396	5 680	-284	-481	-765	592 394
Nitriansky kraj	5 822	7 543	-1 721	-17	-1 738	686 662
Žilinský kraj	6 953	6 555	398	-99	299	690 420
Banskobystrický kraj	6 084	6 812	-728	-949	-1 677	656 813
Prešovský kraj	9 412	6 772	2 640	-1 106	1 534	818 916
Košický kraj	8 520	7 326	1 194	-463	731	794 756

Zdroj: ŠÚ SR

Najvýraznejší **pohyb obyvateľstva** v SR zaznamenal Bratislavský kraj s najvyšším celkovým prírastkom 5 698 obyvateľov, pričom najvyšší prirodzený prírastok mal opäť Prešovský kraj (2 640 obyvateľov). Najvyšší celkový úbytok (-1 738 obyvateľov) mal v roku 2013 Nitriansky kraj, v ktorom bol zaznamenaný aj najvyšší prirodzený úbytok (-1 721 obyvateľov).

Tabuľka 70 Štruktúra osídlenia (k 31. 12. 2013)

Územie	Rozloha (km ²)	Počet obyvateľov na km ²	Počet samostatných obcí	Priem. počet obyvateľov na obec	Stupeň urbanizácie (%)	
					Mestské prostredie	Vidiecke prostredie
Bratislavský kraj	2 052,6	299,9	73	8 471,0	80,6	19,4
Trnavský kraj	4 146,4	134,4	251	2 221,5	47,4	52,6
Trenčiansky kraj	4 502,1	131,7	276	2 146,4	55,9	44,1
Nitriansky kraj	6 343,8	108,4	354	1 939,7	45,8	54,2
Žilinský kraj	6 808,5	101,4	315	2 191,8	49,0	51,0
Banskobystrický kraj	9 454,1	69,6	516	1 272,9	53,2	46,8
Prešovský kraj	8 973,4	91,2	665	1 231,5	47,9	52,1
Košický kraj	6 754,5	117,6	440	1 806,3	55,4	44,6
SR	49 035,3	110,4	2 890	1 874,0	54,1	45,9

Pozn.: Počet samostatných obcí je uvedený bez mestských častí v Bratislave a Košiciach

Zdroj: ŠÚ SR

VÝVOJOVÉ TRENDY V ŠTRUKTÚRE PLŔCH

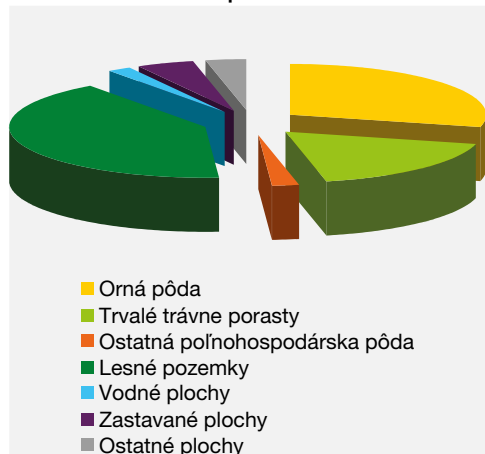
Vývoj pôdneho fondu v SR bol v roku 2013 poznačený ďalším **ubúdaním poľnohospodárskej a ornej pôdy** v prospech lesných, nepoľnohospodárskych a nelesných pozemkov a nárastom lesných pozemkov. Úbytok poľnohospodárskej pôdy v roku 2013 (-4 278 ha) je oproti roku 2012 (-4 841 ha) menší o 563 ha. Úbytok ornej pôdy v roku 2013 (-610 ha) je oproti roku 2012 (-1 914 ha) menší o 1 304 ha. Prírastok lesných pozemkov v roku 2013 (1 309 ha) je oproti roku 2012 (1 723 ha) menší o 414 ha.

Tabuľka 71 Úhrnné druhy pozemkov podľa krajov k 31. 12. 2013 (ha)

Kraj	Orná pôda	Chmelnice	Vinice	Záhrady	Ovocné sady	Trvalé trávne porasty	Poľnohosp. pôda	Lesné pozemky	Vodné plochy	Zastavané plochy	Ostatné plochy	Celková výmera
BA	72 449	-	4 464	4 577	772	9 073	91 336	75 129	5 804	16 539	16 454	205 262
TT	259 491	123	4 145	8 318	2 466	14 664	289 206	65 314	15 847	29 119	15 154	414 639
TN	97 226	352	83	8 108	2 511	74 699	182 980	222 140	6 373	23 756	14 958	450 207
NR	405 388	37	11 786	14 109	4 871	29 987	466 178	96 629	15 758	38 169	17 641	634 375
ZA	60 590	1	-	6 030	396	176 458	243 476	380 735	12 816	25 886	17 937	680 849
BB	165 232	-	3 323	10 991	1 850	231 603	412 999	464 988	7 994	33 684	25 746	945 411
PO	148 725	-	23	10 814	1 908	219 050	380 521	442 241	13 937	31 922	28 715	897 337
KE	204 029	-	2 925	13 499	2 018	112 527	334 998	268 193	16 334	34 230	21 695	675 449
SR	1 413 129	513	26 750	76 447	16 793	868 061	2 401 693	2 015 368	94 864	233 305	158 301	4 903 531

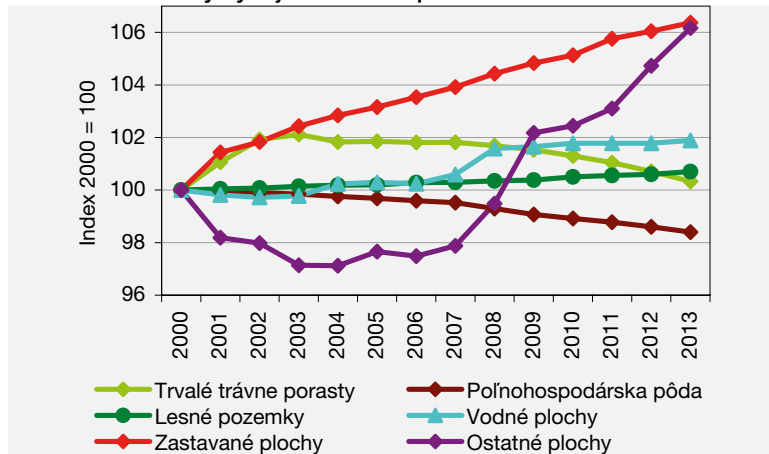
Zdroj: ÚGKK SR

Graf 57 Štruktúra plôch v roku 2013

Zdroj: ÚGKK SR

Graf 58 Indexový vývoj v štruktúre plôch

Zdroj: ÚGKK SR

ÚZEMNÉ PLÁNOVANIE

V roku 2010 bol ukončený proces obstarania aktualizácie **Koncepcie územného rozvoja Slovenska 2001** (KURS 2001) podľa zákona č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov.

Na úrovni **regiónov** majú všetky samosprávne kraje platné územné plány, ktoré podľa potreby priebežne aktualizujú v súlade s ustanoveniami stavebného zákona.

Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR podporuje od roku 2006 každoročne obce poskytovaním dotácií na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií (ÚPD) obcí podľa zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí.

Počet obcí, ktorým bola poskytnutá dotácia:

rok 2006	celkom 1 mil. Sk	(33 194 eur)	7 obcí
rok 2007	celkom 1,9 mil. Sk	(63 068 eur)	16 obcí
rok 2008	celkom 7 mil. Sk	(232 357 eur)	32 obcí
rok 2009	celkom 7 mil. Sk	(232 357 eur)	36 obcí
rok 2010	celkom	170 000 eur	24 obcí
rok 2011	celkom	364 267 eur	45 obcí
rok 2012	celkom	468 398 eur	103 obcí
rok 2013	celkom	177 071,50 eur	28 obcí

Tabuľka 72 Stav územnoplánovacej dokumentácie podľa jednotlivých krajov

Kraj	Celkový počet obcí	Počet schválených územných plánov obcí a miest, ich zmien a doplnkov							
		2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bratislavský	73	7	14	12	13	10	15	4	13
Trnavský	251	20	41	65	56	40	27	27	25
Trenčiansky	276	11	18	28	12	16	18	21	16
Nitriansky	354	15	19	31	20	18	9	31	36
Banskobystrický	516	8	7	18	10	10	7	33	48
Žilinský	315	29	24	29	40	37	26	28	35
Prešovský	665	10	25	50	59	34	53	73	83
Košický	440	11	36	46	53	32	30	46	30
Spolu	2 890	111	184	279	263	197	185	263	286

Zdroj: MDVaRR SR

VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Ako je zabezpečená starostlivosť o vidiecke životné prostredie?

- Zo všetkých sídel SR je 95,2 % dedín, pričom podiel obyvateľstva na vidieku predstavuje 45,9 %. V roku 2013 sa realizoval už 16. cyklus Programu obnovy dediny, v rámci ktorého boli pridelené dotácie v celkovej výške 300 000 eur pre 63 subjektov. Víťazom národnej súťaže Dedina roka 2013 sa stala obec Malé Dvorníky v okrese Dunajská Streda, ktorá bude SR reprezentovať na súťaži o Európsku cenu obnovy dediny v roku 2014.

STAROSTLIVOSŤ O VIDIECKE ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Prírodné podmienky predurčujú SR k tomu, že časť obyvateľstva je a bude viazaná na vidiecke prostredie. Z 2 890 sídel je 2 752 dedín, t. j. 95,2 %, a 138 miest, t. j. 4,8 %. Pomer medzi počtom obyvateľov v meste a na vidieku je 54,1:45,9 %, pričom vo vyspelých štátoch je tento pomer až 80:20 %.

Vo vedomí vidieka nachádza významné miesto obnova dediny. Myšlienky obnovy dediny spája vyspelá Európa s lepšou budúcnosťou vidieka na základe aktivizácie jeho vnútorných síl. Obnova dediny prináša vidieku nové kultúrne povedomie, vidiek si buduje svoju hrdosť a sebavedomie, obnova je myšlienkou občianskej aktivity vidieka, znamená obrodu jej vlastnej akcieschopnosti. Využíva domáci potenciál, koncentruje na priority a zároveň šetrí verejné prostriedky. Vedie cez množstvo malých krokov zveľaďujúcich a krásňiacich prostredie. Krajšia dedina produkuje pocit hrdosti na svoj domov, je zárukou súdržnosti a spolupatričnosti v nej žijúcich občanov. Globálnym cieľom Programu obnovy dediny je udržať človeka na vidieku.

- **Program obnovy dediny**

Program obnovy dediny (POD) počas svojho 16-ročného fungovania preukázal, že je jedným z obľúbených a úspešných nástrojov rozvoja vidieka v štátoch vyspelej Európy, ktorý aplikujú štáty a regióny združené v Európskom pracovnom spoločenstve pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) už viac ako 23 rokov. SR je členom tohto Spoločenstva prostredníctvom rezortu životného prostredia od roku 1997 a od roku 1998 sa realizuje tento program aj v SR.

POD je postavený na procese osvety a propagácie jeho cieľov, poradenstva v oblasti obnovy hmotného, prírodného a duchovného prostredia vo väzbe na programovacie a plánovacie procesy a monitoringu záujmu obcí, ako aj na propagácii pozitívnych príkladov realizácie prostredníctvom Školy obnovy dediny. Uvedené aktivity zabezpečuje v zmysle uznesenia vlády SR č. 222/1997 SAŽP v rámci svojej štatutárnej činnosti, ktorá cestou svojich poradcov a sekretariátu pre POD eviduje aj žiadosti obcí a vidieckych mikroregiónov o podporu, organizuje národnú súťaž Dedina roka a oficiálne zastupuje rezort v medzinárodných štruktúrach.

V POD je zakotvená okrem nepriamej podpory aj finančná forma podpory štátu. V roku 2013 podpora POD dosiahla celkovú výšku 300 000 eur. Dotačné tituly boli upravené tak, aby zohľadňovali záujmy rezortu životného prostredia.

Tabuľka 73 Prehľad požadovaných dotácií POD v roku 2013

Projektové dokumentácie		Drobné realizácie		Osvetovo-propagačné a výchovno-vzdelávacie aktivity		Kombinované požiadavky		Spolu podané požiadavky vrátane nespĺňajúcich formálne kritériá	
počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)	počet obcí a MR*	požadovaná suma (€)
97	417 771,21	351	1 649 671,57	30	173 006,70	122	612 780,60	675	3 275 899,84

* mikroregionálne združenia obcí

Zdroj: SAŽP

Tabuľka 74 Celkový prehľad pridelených dotácií POD v roku 2013

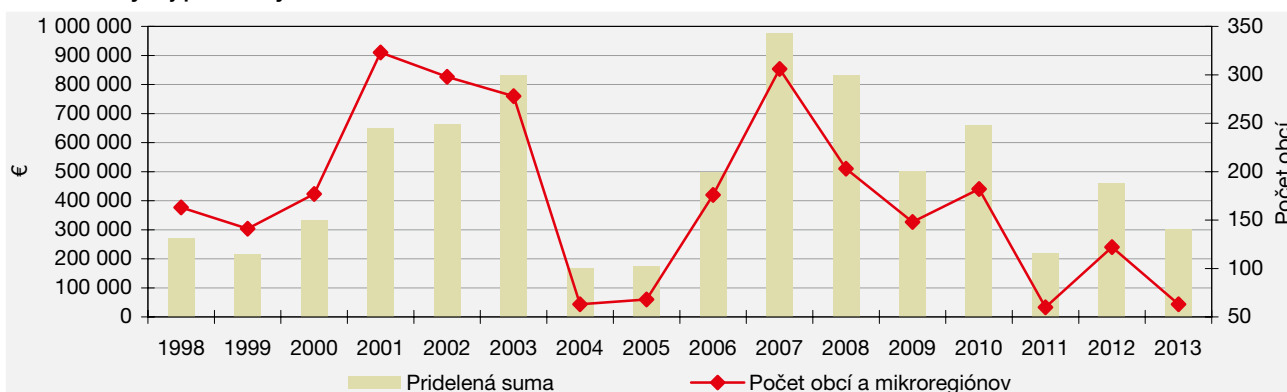
Projektové dokumentácie		Drobné realizácie		Osvetovo-propagačné a výchovno-vzdelávacie aktivity		Kombinované požiadavky		Spolu všetky dotačné tituly	
počet obcí a MR*	pridelená suma (€)	počet obcí a MR*	pridelená suma (€)	počet obcí a MR*	pridelená suma (€)	počet obcí a MR*	pridelená suma (€)	počet obcí a MR**	pridelená suma (€)
18	83 706,00	32	150 779,40	2	10 000,00	11	55 514,60	63	300 000,00

* mikroregionálne združenia obcí

Zdroj: SAŽP

Celková priemerná dotácia na 1 žiadateľa bola 4 762 eur, percento podporených žiadostí dosiahlo hodnotu 9,3 %.

Graf 59 Vývoj pridelených dotácií POD

Zdroj: SAŽP

• Súťaž Dedina roka

Od roku 1990 s dvojročnou pravidelnosťou vyhlasuje Európske pracovné spoločenstvo pre rozvoj vidieka a obnovu dediny (ARGE) súťaž o **Európsku cenu obnovy dediny**. SR ako člen tohto medzinárodného pracovného spoločenstva v roku 2002 prvýkrát vyslala svojho reprezentanta – víťaza národnej súťaže, ktorá v SR nesie názov **Dedina roka**. Bola to obec Soblahov z okresu Trenčín, v roku 2004 to bola obec Hrušov z okresu Veľký Krtíš ako víťaz súťaže Dedina roka 2003, v roku 2006 obec Vlachovo z okresu Rožňava ako Dedina roka 2005, v roku 2008 obec Liptovská Teplička z okresu Poprad ako Dedina roka 2007, v roku 2010 obec Dobrá Niva, okres Zvolen ako Dedina roka 2009 a v roku 2012 obec Oravská Lesná ako Dedina roka 2011.

Vyhlasovateľmi súťaže sú MŽP SR, SAŽP, Spolok pre obnovu dediny (SPOD) a Združenie miest a obcí Slovenska (ZMOS).

Charakter kritérií a hodnotenie národnej súťaže Dedina roka sa vždy nesie v duchu motta európskej súťaže, pričom sa v prvom rade hodnotí ojedinelosť a originalita prístupov a myslenia obyvateľov a užívateľov v slovenskej dedine pri uskutočňovaní obnovy v rámci trvalo udržateľného rozvoja so zreteľom na zachovanie typických črt a svojej osobitosti.

Do súťaže sa v roku 2013 prihlásilo celkom 27 obcí z celej SR.

Víťazom súťaže **Dedina roka 2013** sa stala **obec Malé Dvorníky** v okrese Dunajská Streda, ktorá v roku 2014 bude reprezentovať SR v 13. ročníku európskej súťaže o Európsku cenu obnovy dediny. Druhé miesto obsadila Špania Dolina v okrese Banská Bystrica a tretie miesto Pruské v okrese Ilava. Obec Kechnec v okrese Košice-okolie získala mimoriadnu cenu za výnimočný, inovatívny, vizionársky a zároveň trvalo udržateľný rozvoj obce. V kategórii Dedina ako hospodár získala ocenenie Jablonka v okrese Myjava, v kategórii Dedina ako maľovaná obec Baďan v okrese Banská Štiavnica, v kategórii Dedina ako klenotnica obec Sebechleby v okrese Krupina, v kategórii Dedina ako pospolitosť Pavlovce nad Uhom v okrese Michalovce, v kategórii Dedina ako partner obec Šarovce v okrese Levice, v kategórii Dedina ako hosťiteľ Blatnica v okrese Martin a v kategórii Dedina ako záhrada Bošáca v okrese Nové Mesto nad Váhom.

Podrobnejšie informácie o POD a súťaži Dedina roka je možné získať na webovej stránke www.obnovadediny.sk.

MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Ako je zabezpečovaná starostlivosť o mestské životné prostredie ?

- V roku 2013 bývalo v 138 mestách 2 928 981 obyvateľov, čo predstavuje 54,1 % z celkového počtu obyvateľov SR. Riešením problémov kvality životného prostredia sa mestá zaoberali prostredníctvom rôznych programov, stratégií a iniciatív.
- Vláda prijala kľúčový dokument Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike. Desať slovenských miest bolo zapojených do Európskeho týždňa mobility.

Aký je vývoj vo výmere verejnej zelene v SR?

- V roku 2012 predstavovala plocha verejnej zelene v SR 11 926 ha. Oproti roku 1996 je možné konštatovať jej nárast o 837 ha (7,5 %) a v strednodobom hodnotení (od roku 2000) o 726 ha (6,5 %). Medziročne bol tiež zaznamenaný nárast verejnej zelene o 305 ha. Podiel parkovej zelene naopak v dlhodobom horizonte poklesol, rovnako aj medziročne. Plocha zelene na obyvateľa sa dlhodobo, až na pár výkyvov, zásadne nemení a v súčasnosti predstavuje 22 m² na obyvateľa.

STAROSTLIVOSŤ O MESTSKÉ ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

Na území miest často dochádza ku konfliktom záujmov, kde na jednej strane stoja záujmy vlastníkov, investorov a plánovaný rozvoj miest a na druhej strane prírodné zdroje a kvalita životného prostredia miest. Ich výsledkom sú následné problémy a ťažko riešiteľné situácie so záťažou obytného a rekreačného prostredia nežiaducimi environmentálnymi faktormi (napr. hluk, nepostačujúce preslnenie priestorov, kvalita ovzdušia, úbytok zelene a pod.) s vplyvom na zdravie obyvateľov.

V SR dochádza k zmenám štruktúry mestského osídlenia, ktoré priniesla oneskorená intenzívna suburbanizácia na okrajoch miest, ale najmä v zázemí veľkých a stredne veľkých miest. Suburbanizácia mení prímestskú oblasť a zázemie miest, zahŕňa hlavne oblasť bývania i výrobné či obslužné aktivity. Lokalizácia nových rezidenčných a komerčných funkcií v prímestskej zóne pôsobí nielen ako impulz k reorganizácii sociálneho a životného prostredia rozvíjaných lokalít, ale prináša tak pozitívne, ako aj negatívne dopady na život celého mestského regiónu.

Významným medzinárodným dokumentom prijatým v roku 2013, venujúcim pozornosť mestám, bol **7. environmentálny akčný program** (7. EAP). Jeho ôsmym prioritným cieľom je posilnenie trvalo udržateľného rozvoja miest s dôrazom na zdravie obyvateľov a bezpečné a stabilné prírodné životné prostredie.

V roku 2013 sa mestá začali intenzívne zaujímať o inovácie v doprave, ktoré by mohli viesť k lepšiemu životnému prostrediu. Vláda schválila kľúčový dokument **Národná stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Slovenskej republike**, ktorého základným cieľom je zabezpečiť integráciu cyklistickej dopravy s ostatnými druhmi dopravy. Obyvatelia miest a obcí sa zapojili do **Európskeho týždňa mobility**, aby aj takto dali na vedomie svoj záujem o riešenia dopravy v sídlach s priaznivejším dopadom na zdravie obyvateľov. Týkalo sa to týchto miest a obcí: Bratislava, Žarnovica, Martin, Banská Bystrica, Poprad, Moldava nad Bodvou, Sedlice, Prešov, Košice.

Mestá sa zaoberali kvalitou životného prostredia zapojením sa do rôznych iniciatív na podporu a ochranu životného prostredia ako napríklad:

- URBACT II. s cieľom podporiť spoluprácu v oblasti rozvoja miest a posilňovať výmenu skúseností medzi európskymi mestami v súlade s Lisabonskou stratégiou.
- Iniciatíva CIVITAS (od roku 2000), ktorá mestám pomáha z prostriedkov programu pre výskum a vývoj financovať projekty zamerané na environmentálne ciele, energetiku, zefektívnenie a ekologizáciu mestskej dopravy.
- Inteligentné mestá (Smart Cities) s cieľom povzbudiť ochotné a schopné mestá testovať nové technológie a inovatívne riešenia. Posilniť ich konkurenčnú pozíciu, aby sa stávali čoraz viac atraktívnejšie pre investorov a odborníkov.
- Špeciálny nástroj pomoci JESSICA, ktorý bol vytvorený na posilnenie účinnosti národných a európskych zdrojov financovania mestského rozvoja a mestskej infraštruktúry prostredníctvom podpory projektov.

V roku 2013 boli Košice **Európskym hlavným mestom kultúry**.

ZELEŇ V SÍDLACH

Medzi základné funkcie mestskej zelene patrí hygienicko-zdravotná (úprava mikroklimy v meste – zahŕňa i znižovanie teploty, tienenie korunami stromov, zvyšovanie vlhkosti vzduchu, znižovanie rýchlosti vetra, filtračné účinky zelene, znižovanie hladiny hluku v mestskom prostredí), ale aj funkcia psychologická, estetická, rekreačná a mnohé ďalšie.

Tabuľka 75 Výmera zelene podľa krajov (2012)

Kraj	Verejná zeleň (ha)		z toho parková (ha)		Zeleň na obyvateľa (m ²)	
	Mestá a obce	z toho mestá	Mestá a obce	z toho mestá	Mestá a obce	z toho mestá
BA	1 103	906	293	208	18	18
TT	1 584	939	447	198	28	36
TN	1 383	1 017	357	218	23	31
NR	2 155	1 065	680	176	31	34
ZA	1 085	762	285	146	16	22
BB	1 559	984	314	126	24	28
PR	1 420	907	383	203	17	23
KE	1 636	1 007	467	183	21	23
Spolu	11 926	7 586	3 225	1 458	22	26

Zdroj: ŠÚ SR

K roku 2012 dosiahla výmera zelene v mestách a obciach SR **11 926 ha**, čo je o 305 ha viac ako v roku 2011. Parková zeleň z toho bola 27 %, tá však poklesla o 3 ha. V prepočte na obyvateľa predstavuje verejná zeleň **22 m²**. Najvyššia výmera verejnej zelene je v Nitrianskom kraji (aj v prepočte na obyvateľa), najmenšia je v Žilinskom kraji. Oproti roku 2011 narástla výmera verejnej zelene najviac v Banskobystrickom kraji (o 98 ha), pokles jej výmery nebol zaznamenaný v žiadnom kraji.

Tabuľka 76 Vývoj výmery verejnej zelene

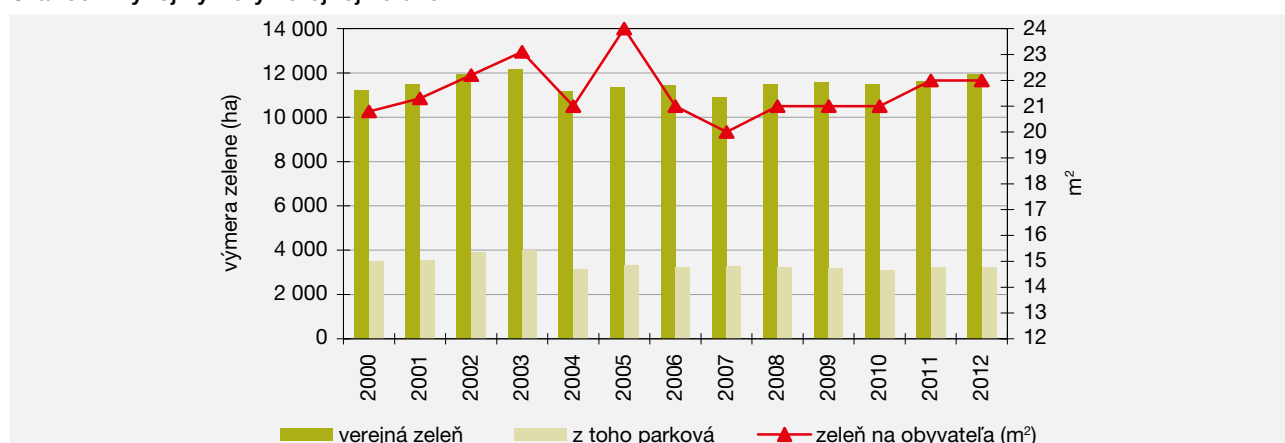
	Verejná zeleň (ha)	z toho parková (ha)	Zeleň (m ² /obyvateľa)
2000	11 200	3 481	20,8
2001	11 474	3 528	21,3
2002	11 955	3 888	22,2
2003	12 144	4 017	23,1
2004	11 150	3 129	21,0
2005	11 334	3 308	24,0

	Verejná zeleň (ha)	z toho parková (ha)	Zeleň (m ² /obyvateľa)
2006	11 449	3 228	21,0
2007	10 904	3 295	20,0
2008	11 471	3 243	21,0
2009	11 570	3 167	21,0
2010	11 480	3 093	21,0
2011	11 621	3 228	22,0
2012	11 926	3 225	22,0

Zdroj: ŠÚ SR

Graf 60 Vývoj výmery verejnej zelene

Zdroj: ŠÚ SR

HODNOTOVÁ DIFERENCIÁCIA, OCHRANA A TVORBA KRAJINY

KLÚČOVÉ OTÁZKY A KLÚČOVÉ ZISTENIA

Ako je zabezpečovaná ochrana a starostlivosť o krajinu a jej hodnoty?

- V roku 2013 bol nominovaný laureát Ceny SR za krajinu z roku 2012, ktorým sa stala Čiernohronska železnica, n.o., s projektom: Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohronskej železnice v Čiernom Balogu, prostredníctvom stálej misie SR pri Rade Európy v Štrasburgu na Cenu Rady Európy za krajinu 2013.
- V roku 2013 sa uskutočnila príprava Protokolu o trvalo udržateľnej doprave Karpatského dohovoru a príprava Stratégie pre budúci rozvoj trvalo udržateľného cestovného ruchu v rámci Protokolu o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu. Konzultované a podpísané bolo Memorandum o spolupráci pri založení Karpatského integrovaného informačného systému o biodiverzite medzi inštitúciami pôsobiacimi v karpatských krajinách.
- Dlhodobo je pozorovaný kontinuálny nárast počtu národných kultúrnych pamiatok – pamiatkových objektov (od roku 1993 o 34,6 %, od roku 2000 o 24,6 % a oproti predchádzajúcemu roku o 2,6 %), kde vo veľkej miere prevažuje podiel pamiatok architektúry. Podiel štátu ako vlastníka pamiatok klesol postupne z 23 % v roku 1993 na 15 % v roku 2000 a 9 % v roku 2013. Stavebno-technický stav pamiatok sa podarilo vďaka grantovým programom čiastočne stabilizovať a v roku 2013 bolo takmer 70 % pamiatkového fondu v uspokojivom stave.
- SR sa podieľa aj na ochrane svetového dedičstva v rámci Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva pod záštitou UNESCO, pričom k roku 2013 je v Zozname svetového dedičstva zapísaných sedem lokalít SR. Prebiehala príprava predovšetkým 2 nominačných projektov na zápis do Zoznamu svetového dedičstva: Pamiatky Veľkej Moravy a Limes Romanus.
- K roku 2013 boli na území SR manažované 3 územia národných geoparkov – Banskobystrický geopark, Banskoštiavnický geopark a Novohradský geopark. Pokračovala činnosť expertnej skupiny s cieľom prípravy Aktualizácie koncepcie geoparkov SR.

HODNOTOVÁ DIFERENCIÁCIA KRAJINY A KRAJINNÁ DIVERZITA

V zmysle Európskeho dohovoru o krajine (EDoK) je významnou potrebou pre celú Európu **zachovať rozmanitosť európskych krajín** ako hodnôt spoločného prírodného a kultúrneho dedičstva. Súčasné európske trendy sa sústreďujú na **hodnotovo-významové vlastnosti krajiny** a zachovanie tých charakteristických črt krajín, ktoré ich reprezentujú a sú výsledkom prírodného a historického vývoja.

Krajina sa stala dôsledkom trvalého dynamického procesu **obrazom pôsobenia človeka**, ktorý cieľavedome upravuje svoj životný priestor, čím postupne mení krajinu tak globálne, ako aj v detailoch. V historickom priereze sa krajina dedí z generácie na generáciu a stáva sa tak **kultúrnym dedičstvom** ľudstva. Je preto nutné zodpovedne rozdiferencovať územie z hľadiska hodnoty krajiny a posúdiť, akým spôsobom pristupovať k jednotlivým krajinným typom v rámci starostlivosti o krajinu.

Krajina sa hodnotí ako integrovaný celok, ktorý má svoj **vonkajší vzhľad** a svoju **vnútornú hodnotu**. Vonkajší vzhľad krajiny predstavuje **krajinný obraz**, do ktorého sa premieta usporiadanie tvarov reliéfu, štruktúr krajinej pokrývky a priestorových objektov. Prírodnú, kultúrnu a historickú hodnotu krajiny reprezentuje **krajinný ráz**. Vybrané, charakteristické vlastnosti vzhľadu a charakteru krajiny zastupuje termín charakteristický vzhľad krajiny.

Pre zabezpečenie implementácie EDoK sa zmluvné krajiny dohovoru zaviazali **analyzovať vlastné typy krajiny** na celom svojom území, analyzovať ich charakteristiky, zaznamenávať ich zmeny, špecifikovať hybné sily a tlaky, ktoré ich formujú a vyhodnocovať vymedzené typy s ohľadom na ich špecifické hodnoty, ktoré im pripisujú zainteresované strany a obyvateľstvo.

Cieľom **typológie krajiny SR** v zmysle EDoK je identifikácia vzájomných súvislostí medzi prírodnými, kultúrnymi, historickými hodnotami a sociálno-ekonomickými podmienkami, posilnenie starostlivosti o rozmanitosť krajinných typov SR.

Pre **definovanie hodnoty** krajiny SR z hľadiska európskeho kontextu je nevyhnutné identifikovať neopakovateľné, špecifické črty krajiny vyplývajúce z prírodných a kultúrno-historických daností a následne im komparatívnou metódou prisúdiť prostredníctvom valorizačných kritérií výnimočnosť a význam (národný, európsky, svetový).

Pre hodnotenie krajiny SR bola vypracovaná a schválená **Metodika identifikácie a hodnotenia charakteristického vzhľadu krajiny** (Jančura, P., Bohálová, I., Slámová, M., Mišíková, P., 2010).

Na zachovanie hodnôt krajiny je nevyhnutné zabezpečiť komplexnú a pravidelnú **starostlivosť o krajinu**. V súvislosti so súčasnými európskymi trendmi v starostlivosti o krajinu sa javí potreba novelizácie zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny, resp. príprava iného legislatívneho predpisu starostlivosti o krajinu.

EURÓPSKY DOHOVOR O KRAJINE

Európsky dohovor o krajine (EDoK) je dohovor Rady Európy, ktorého cieľom je ochrana, manažment a plánovanie krajiny a organizovanie európskej spolupráce v tejto oblasti.

Na podpis a ratifikáciu bol dohovor členskými krajinami Rady Európy otvorený dňa 20. októbra 2000 vo Florencii. **Do platnosti** vstúpil po jeho ratifikácii desiatimi krajinami 1. marca 2004. K 31. 12. 2013 **k dohovoru pristúpilo** 40 krajín, 38 krajín ho ratifikovalo a v platnosti je v 38 členských krajinách Rady Európy. **Vláda SR** svojím uznesením č. 201 zo 16. marca 2005 vyslovila súhlas s podpisom EDoK. Dohovor bol podpísaný 30. mája 2005, jeho ratifikácia prebehla 9. augusta 2005. Dohovor začal **v SR platiť 1. decembra 2005**.

Európskym dohovorom o krajine členské štáty ustanovili nástroj zameraný na dosiahnutie udržateľného rozvoja, založeného na vyvážených a harmonických vzťahoch medzi sociálnymi potrebami, hospodárskou činnosťou a životným prostredím.

MŽP SR je kompetentným orgánom pre koordináciu, riadenie plnenia záväzkov a koordinovanie spolupráce s dotknutými rezortmi v rámci implementácie EDoK v SR. **Výkonnou zložkou** za rezort MŽP SR v procese implementácie dohovoru je **SAŽP**.

Vyhodnotenie implementácie Európskeho dohovoru o krajine v roku 2013

Podpora implementácie EDoK v SR vychádza z Programu implementácie Európskeho dohovoru o krajine v SR prijatom v roku 2006, ktorý je orientovaný do **štyroch hlavných pilierov** (inštitucionálna podpora a legislatívne zabezpečenie implementácie dohovoru; zabezpečenie kontinuálnej propagácie, vzdelávania a výchovy v oblasti starostlivosti o krajinu; podpora národnej a medzinárodnej spolupráce; odborná podpora v oblasti hodnotenia krajiny), súčasťou je aj manažment nominácie zástupcu SR v **Cene Rady Európy za krajinu**.

SR pristúpila ako zmluvná strana EDoK k udeľovaniu **Ceny Slovenskej republiky za krajinu** prvýkrát v roku 2010. V poradí druhý ročník ceny sa konal v roku 2012 a jej laureátom sa stala Čiernohronska železnica, n. o., s projektom: Záchrana, obnova a prevádzka Čiernohronskej železnice v Čiernom Balogu. Uvedený projekt bol v roku 2013 nominovaný prostredníctvom stálej misie SR pri Rade Európy v Štrasburgu na Genu Rady Európy za krajinu 2013.

V rámci podpory EDoK a výmeny poznatkov v procese starostlivosti o krajinu v SR sa uskutočnilo viacero odborných konferencií a seminárov. Jedným z týchto podujatí bol aj 17. ročník konferencie s medzinárodnou účasťou **KRAJINA – ČLOVEK – KULTÚRA 2013**, ktorý sa konal v Banskej Bystrici pri príležitosti XIX. medzinárodného festivalu filmov o životnom prostredí ENVIROFILM 2013. Cieľom konferencie, ktorá niesla podtitul *Vzťah hodnoty, ochrany a potenciálu rozvoja krajiny*, bolo hľadanie východísk integrácie záujmov ochrany prírodného a kultúrneho dedičstva krajiny SR, formulovanie zásad legislatívnych nástrojov ochrany krajiny a krajinného rázu, definovanie možností interpretácie, zhodnocovania a ochrany špecifických, neznámych alebo nedocenených krajín SR.

Každoročne sa organizuje aj **Informačný deň Európskeho dohovoru o krajine**, dňa 26. 3. 2013 sa uskutočnil vo Zvolene už jeho 5. ročník s podtitulom *Aktuálne otázky starostlivosti o krajinu v kontexte s EDoK*.

Podujatím, ktoré bolo zamerané na hľadanie budúceho využitia krajiny, poskytnutie impulzu k zhodnoteniu potenciálu územia, zvýšeniu jeho prosperity a oživeniu tradícií bola **konferencia „Šanca pre neznáme krajiny“** konaná v dňoch 10. – 11. októbra 2013 v Čiernom Balogu a Ľubietovej. Cieľom podujatia bolo vyzdvihnúť zabúdaný význam génia loci regiónu, ktorý súvisí s históriou baníctva, hutníctva, lesníctva a prírodných zaujímavostí.

RÁMCOVÝ DOHOVOR O OCHRANE A TRVALO UDRŽATEĽNOM ROZVOJI KARPÁT

Rámcový dohovor o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát (tzv. **Karpatský dohovor**) bol prijatý a podpísaný siedmimi stredoeurópskymi a východoeurópskymi krajinami (Česko, Maďarsko, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko

a Ukrajina) v máji 2003 v Kyjeve a do platnosti vstúpil v roku 2006. **Cieľom** dohovoru je zabezpečiť spoluprácu jednotlivých zmluvných strán a komplexný prístup pri ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát. Dočasný sekretariát Karpatského dohovoru (ISCC) je od roku 2004 spravovaný Programom OSN pre životné prostredie so sídlom vo Viedni, ktorého hosťiteľom je Rakúsko.

V roku 2013 sa uskutočnila **príprava Protokolu** Karpatského dohovoru o trvalo udržateľnej doprave a **príprava Stratégie** pre budúci rozvoj trvalo udržateľného cestovného ruchu v rámci Protokolu o trvalo udržateľnom cestovnom ruchu. Rokovania prebehli aj k **príprave Protokolu** o kultúrnom dedičstve a tradičných znalostiach. Zabezpečená bola spolupráca na **činnosti Pracovnej skupiny** Karpatského dohovoru pre adaptáciu na zmenu klímy a pri **workshope** k projektu CarpathCC, ako aj aktívna spolupráca na riešení úloh **Pracovnej skupiny** dohovoru pre biodiverzitu a Riadiaceho výboru Karpatskej sústavy chránených území (CNPA). ŠOP SR bola spoluorganizátorom **druhej konferencie** karpatských chránených území (23. – 26. apríla 2013, Tatranská Javorina), kde bol prijatý plán práce CNPA do roku 2017. ŠOP SR sa tiež podieľala na **príprave metodických materiálov** pre správy chránených území. V máji 2013 sa uskutočnilo podujatie k 10. výročiu prijatia Karpatského dohovoru. Konzultované a **podpísané bolo Memorandum** o spolupráci pri založení Karpatského integrovaného informačného systému o biodiverzite medzi inštitúciami pôsobiacimi v karpatských krajinách, medzi nimi aj Štátnou ochranou prírody SR. Pracovníci ŠOP SR sa podieľali na príprave a **realizácii kampane** Deň karpatských parkov (besedy, prednášky, exkurzie, infostánky, ekohry, tvorivé dielne a i.). ŠOP SR je tiež **koordinátorom** Karpatskej iniciatívy pre mokrade (CWI), v rámci ktorej boli organizované rôzne podujatia.

Uskutočnili sa aj **podporné semináre** k vytvoreniu Stratégie EÚ pre karpatský región a k implementácii predpisov EÚ na ťažbu dreva a na ochranu pralesov a viaceré podujatia na rozvoj spolupráce s Alpským regiónom v rôznych oblastiach.

Na podporu implementácie Protokolu o biodiverzite pokračovala **realizácia projektu** Integrovaný manažment biologickej a krajinej diverzity pre trvalo udržateľný regionálny rozvoj a ekologickú konektivitu (BioREGIO Carpathians) podporený z Programu nadnárodnej spolupráce Juhovýchodná Európa. Štátna ochrana prírody koordinovala **spracovanie červených zoznamov** biotopov a druhov Karpát a **zoznamu invázií** nepôvodných druhov. Ďalšia štúdia bola venovaná **ekologickej konektivite** v Karpatoch.

PAMIATKOVÝ FOND

Základ **historických sídelných štruktúr** v krajine predstavujú **nehnutelné kultúrne pamiatky**. V roku 2013 oproti roku 2012 došlo opäť k nárastu celkového počtu nehnuteľných (i hnuteľných) kultúrnych pamiatok.

Tabuľka 77 Vývoj štruktúry nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok (NKP) podľa druhov

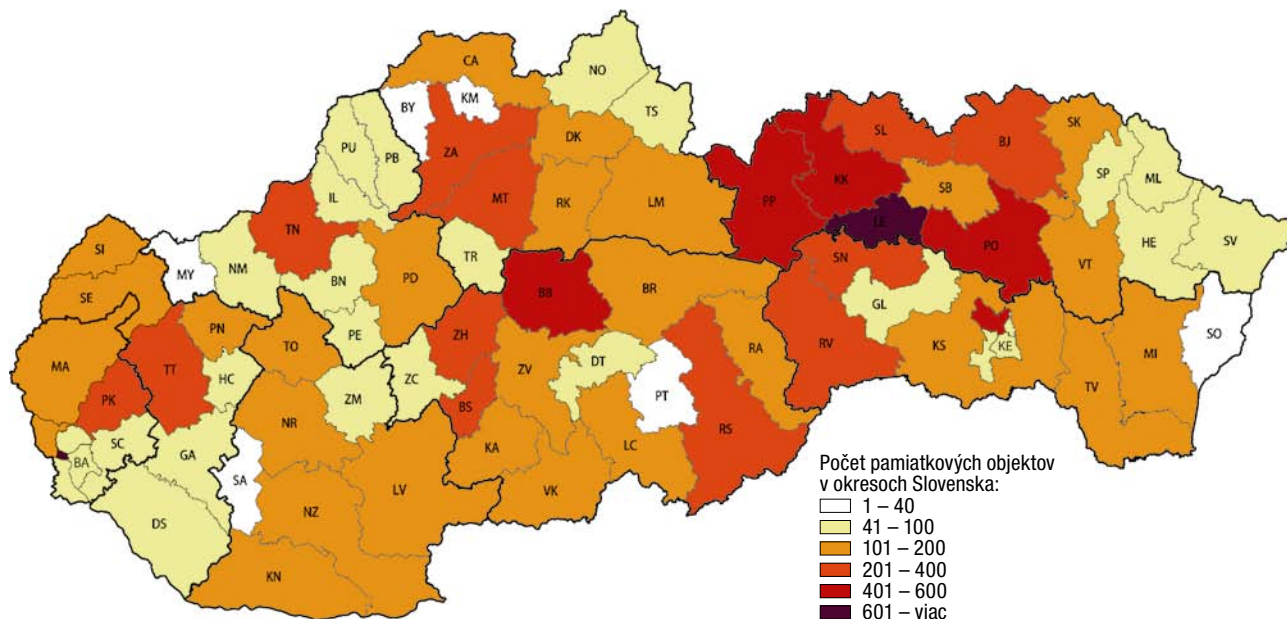
Druhové členenie KP*	1993	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Pamiatky architektúry	6 999	7 515	7 738	8 408	8 927	9 073	9 079
Pamiatky archeológie	344	340	360	407	408	464	433
Pamiatky histórie	1 478	1 397	1 386	1 399	1 164	1 214	1 415
Pamiatky historickej zelene	320	333	340	382	409	444	416
Pamiatky ľudovej architektúry	1 508	1 821	1 833	2 099	2 197	2 199	2 100
Pamiatky technické	423	451	454	520	593	601	593
Pamiatky výtvarné	660	818	1 005	1 603	1 379	1 393	1 752
Spolu	11 732	12 675	13 116	14 818	15 077	15 388	15 788

* Uvádza sa počet pamiatkových objektov, z ktorých pozostávajú NKP.

Zdroj: PÚ SR

K 31. 12. 2013 bolo evidovaných **9835 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok**, ktoré sú zložené z **15788 pamiatkových objektov** a **14801 hnuteľných národných kultúrnych pamiatok** (z čoho je 98 % sakrálneho charakteru), ktoré sú zložené z **33489** pamiatkových predmetov. Rovnako aj pri hnuteľných NKP je možné konštatovať ich nárast oproti predchádzajúcemu roku.

Mapa 19 Prehľad počtu pamiatkových objektov podľa okresov Slovenska

Zdroj: PÚ SR

Tabuľka 78 Vývoj počtu hnutelných národných kultúrnych pamiatok

	1993	2000	2002	2004	2006	2008	2010	2012	2013
Hnuteľné národné kultúrne pamiatky	14 582	14 582	14 355	14 363	14 437	14 493	14 654	14 782	14 801

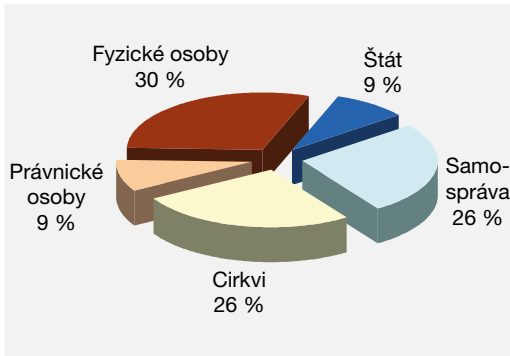
Zdroj: PÚ SR

Podľa literárnych prameňov bolo v SR asi 300 **hradov**. V súčasnosti z 9835 nehnuteľných národných kultúrnych pamiatok je 110 **hradov** a 435 **kaštieľov**. V rámci **pamiatkových objektov** tvoriacich NKP sa k roku 2013 eviduje:

- 435 kaštieľov
- 137 kúrií
- 110 hradov
- 78 kláštorov
- 1 597 kostolov
- 947 ľudových domov
- 2 378 meštianskych domov
- 235 palácov a víl
- 28 prístenných plastík (božia muka)
- 7 prístenných krížov a prístenných stĺpov
- 480 pamätných tabúľ a pamätných miest
- 68 cintorínov (okrem prikostolných)
- 29 hrobov individuálnych
- 23 hrobov spoločných
- 49 hrobiek

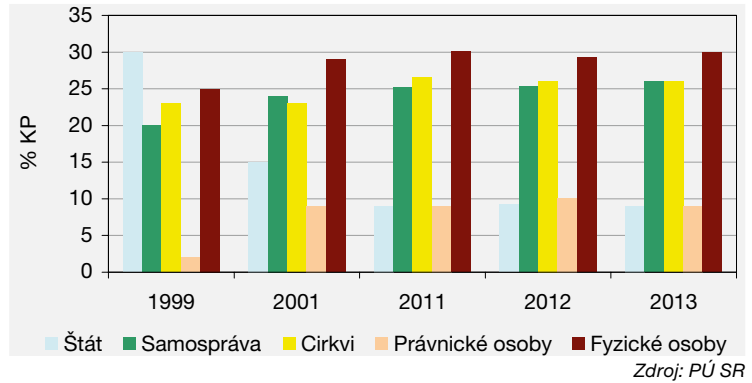
V rámci **právnej ochrany** národných kultúrnych pamiatok bolo v roku 2013 vyhlásených 177 pamiatkových objektov, pričom zrušených bolo 17 PO.

Graf 61 Vlastnícka forma nehnuteľných NKP v roku 2013

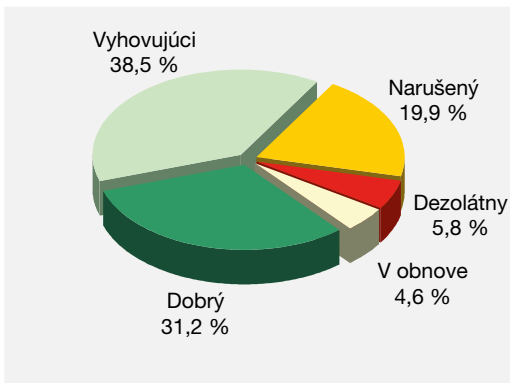
Zdroj: PÚ SR

Graf 62 Vývoj vlastníckej formy nehnuteľných NKP

Zdroj: PÚ SR

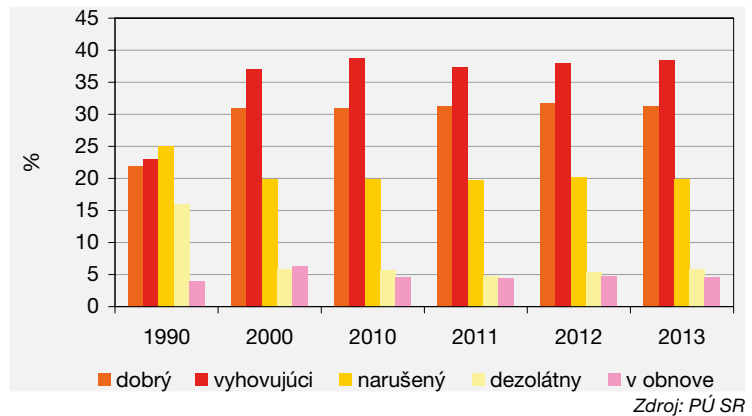
Graf 63 Stavbečno-technický stav nehnuteľných NKP v roku 2013

(uvádza sa % pamiatkových objektov, z ktorých pozostávajú NKP)

Zdroj: PÚ SR

Graf 64 Vývoj stavbečno-technického stavu nehnuteľných NKP

Zdroj: PÚ SR

Vzhľadom na zosilňujúci sa vplyv klimatických zmien, klimatických podmienok, stavebnú a inú hospodársku činnosť človeka, zhoršujúce sa hydrogeologické a hydrologické podmienky, dochádza k redukcii hodnôt nehnuteľností v pamiatkových územiach, čo badať aj na miernom posune počtu NKP s narušeným **stavebno-technickým stavom** do stavu dezolátneho. Naopak, počet pamiatok v stave dobrý poklesol, resp. sa sčasti preradil do nižšej kategórie – ako vyhovujúci stav.

Okrem ochrany pamiatok – objektov ako solitérov, je pamiatkový fond **chránený aj plošne** v pamiatkových územiach: pamiatkových rezerváciách (PR) a pamiatkových zónach (PZ). Pri PR nebola zaznamenaná oproti predchádzajúcemu roku žiadna zmena. V roku 2013 **klesol** počet **pamiatkových zón** z 83 (2012) na 82 (zrušená bola PZ Klokočov, okres Čadca). Naopak, **vzrástol** počet **pamiatkovo chránených parkov** (historickej zelene) o 12 (9 v Bratislave, 1 v Brezne, 1 v Piešťanoch a 1 v Ružomberku), na súčasných 82 lokalít.

Tabuľka 79 Mestské pamiatkové rezervácie (MPR)

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	Vyhlásenie	Počet KP
1. Banská Bystrica	18. 5. 1955	200
2. Banská Štiavnica	11. 6. 1950	191
3. Bardejov	11. 6. 1950	131
4. Bratislava	5. 10. 1954	264
5. Kežmarok	11. 6. 1950	256
6. Košice	2. 2. 1983	500
7. Kremnica	11. 6. 1950	116
8. Levoča	11. 6. 1950	339
9. Nitra	21. 1. 1981	23

Historické sídelné štruktúry		
Mestské pamiatkové rezervácie	Vyhlásenie	Počet KP
10. Podolíneč	11. 6. 1991	63
11. Prešov	11. 6. 1950	257
12. Spišská Kapitula	11. 6. 1950	24
13. Poprad – Spišská Sobota	11. 6. 1950	89
14. Svätý Jur	23. 5. 1990	26
15. Štiavnické Bane	15. 8. 1995	20
16. Trenčín	11. 9. 1987	112
17. Trnava	11. 9. 1987	139
18. Žilina	11. 9. 1987	58

Zdroj: PÚ SR

Tabuľka 80 Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry (PRLA)

Historické sídelné štruktúry			Historické sídelné štruktúry		
Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	Vyhlásenie	Počet KP	Pamiatkové rezervácie ľudovej architektúry	Vyhlásenie	Počet KP
1. Brhlovce	14. 9. 1983	25	6. Sebechleby	21. 1. 1981	89
2. Čičmany	26. 1. 1977	36	7. Špania Dolina	10. 1. 1979	83
3. Osturňa	3. 10. 1981	135	8. Veľké Leváre	21. 1. 1981	25
4. Plavecký Peter	23. 5. 1990	28	9. Vlkolíneec	26. 1. 1977	73
5. Podbiel	14. 9. 1977	56	10. Ždiar	14. 9. 1977	183

Zdroj: PÚ SR

Na **obnovu národných kultúrnych pamiatok** bolo v roku 2013 pre **503 projektov** poskytnutých prostredníctvom príspevkov MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu **Obnovme si svoj dom** celkovo až skoro **19,7 mil. eur**, čo predstavuje nárast oproti predchádzajúcemu roku až o **256 %**.

Program predstavuje komplexný rozvojový program zameraný na podporu obnovy národných kultúrnych pamiatok. Umožňuje systémovú podporu obnovy NKP v jednotlivých fázach procesu ich záchrany, obnovy, prezentácie a interpretácie či už ako solitérov, alebo súčasti osobitne chránených lokalít.

Tabuľka 81 Príspevky MK SR na obnovu národných kultúrnych pamiatok z programu „Obnovme si svoj dom“

	1993	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Počet projektov	57	143	323	317	451	547	503
Celková výška grantov (€)	4 065 923	761 800	3 141 738	4 637 615	4 701 579	5 531 497	19 698 297*

Pozn.: hodnoty v rokoch 1993 a 2000 sú prepočítané z SK konverzným kurzom 30,1260.

Zdroj: PÚ SR

* Nárast príspevkov MK SR na obnovu súvisí s ušetrenými prostriedkami zo štátneho rozpočtu, ktoré sa štát rozhodol investovať do obnovy NKP. Súvisí to aj so spoluprácou MK SR s Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré zabezpečilo zamestnanie dlhodobo nezamestnaných pri pomocných prácach na obnove hrádov.

SVETOVÉ DEDIČSTVO

Svetové dedičstvo (SD) predstavuje jedinečnú hodnotu, ktorá presahuje národné hranice a je dôležitá pre súčasné a budúce generácie celého ľudstva. Jeho permanentná ochrana má najvyššiu dôležitosť u medzinárodnej komunity ako celku. Vyvrcholením úsilia pri vytváraní ochrany kultúrneho a prírodného dedičstva bolo prijatie **Dohovoru o ochrane svetového kultúrneho a prírodného dedičstva** na generálnej konferencii UNESCO v Paríži v roku 1972, ktorý SR ratifikovala 15. 11. 1990.

• Lokality zapísané do Zoznamu svetového dedičstva

V roku 2013 do Zoznamu svetového dedičstva nebola zapísaná **zo SR žiadna lokalita**.

Zoznam SD k roku 2013 obsahoval už **1 007 lokalít** celého sveta, čo predstavuje nárast oproti roku 2012 o 45 lokalít. Taktiež pribudli aj 4 nové **členské štáty** Dohovoru.

V rámci SR bolo k roku 2013 zapísaných do Zoznamu svetového dedičstva **sedem lokalít**. Sú to:

v rámci kultúrneho dedičstva

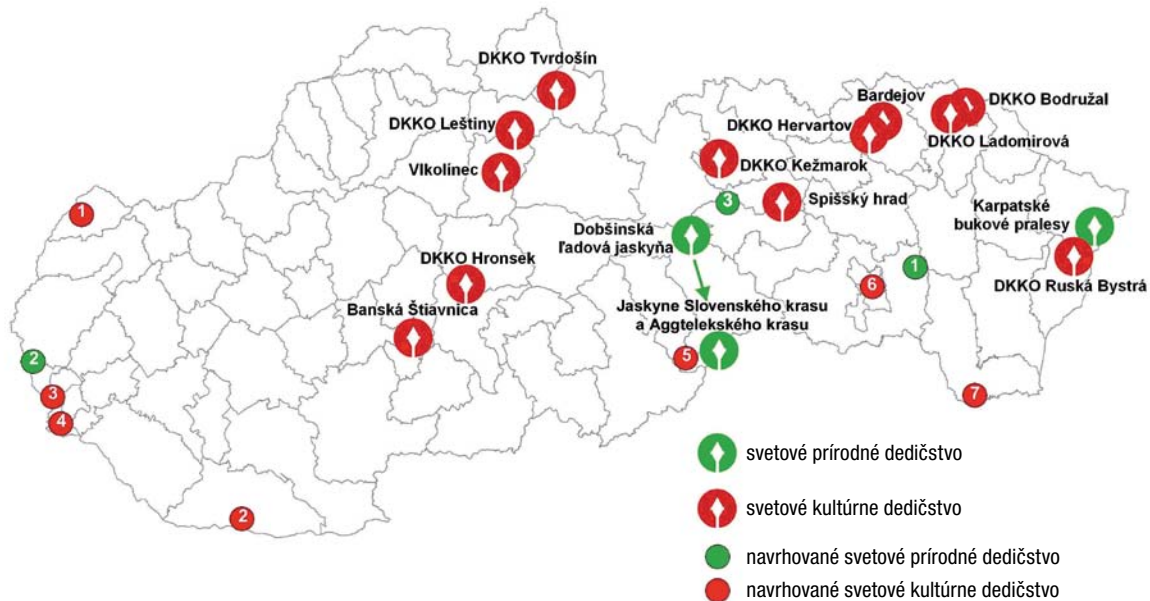
- Pamiatková rezervácia ľudovej architektúry Vlkolíneec, miestna časť Ružomberka, aj s ochranným pásmom (Cartagena, 1993)
- **Levoča, Spišský hrad a súvisiace kultúrne pamiatky okolia** (Spišská Kapitula, Spišské Podhradie, kostol sv. Duča v Žehre), (Cartagena, 1993); rozšírenie o územie pamiatkovej rezervácie Levoča – historické jadro Levoče a dielo Majstra Pavla v roku 2009, vrátane ochranného pásma
- **Banská Štiavnica s technickými pamiatkami jej okolia** (Banská Štiavnica, Hodruša-Hámre, Štiavnické Bane, Banská Belá, Voznica, Vyhne, Banský Studenec, Počúvadlo, Kopanica, Kysihýbel, Antol, Ilija; najmä 23 vodných nádrží – tajchov), (Cartagena, 1993)
- **Bardejov** – mestská pamiatková rezervácia aj s ochranným pásmom, vrátane židovského suburbia (Cairns, 2000)
- **Drevené kostoly** slovenskej časti Karpatského oblúka (drevené kostoly – Hervartov, Tvrdošín, Leštiny, Kežmarok, Hronsek – vrátane zvonice, Bodružal, Ladomirová, Ruská Bystrá) a ich ochranné pásma (Quebec, 2008).

v rámci prírodného dedičstva

- **Jaskyne Slovenského krasu a Aggteleckého krasu** (Berlín, 1995), ku ktorým v roku 2000 pribudla **Dobšinská ľadová jaskyňa** vrátane Stratenskej jaskyne a jaskyne Psie diery ako jedného jaskynného systému vo vrchu Duča (Cairns, 2000),

- **Karpatské bukové pralesy** (10 pralesov; Christchurch, 2007) a **staré bukové lesy Nemecka** (5 pralesov; rozšírenie v roku 2011), spoločná lokalita s Ukrajinou a Nemeckom. Zo SR ide o 4 lokality: Stužica – Bukovské vrchy, Havešová, Rožok a Vihorlat.

Mapa 20 Svetové kultúrne a prírodné dedičstvo v SR

DKKO – Drevené kostoly slovenskej časti Karpatského oblúka

Zdroj: SAŽP

• **Lokality navrhované na zápis do Zoznamu svetového dedičstva**

Medzi navrhované lokality, prípadne zaradené do výberu na nomináciu do SD k roku 2013 patria:

v rámci kultúrneho dedičstva

1. **Pamiatky Veľkej Moravy:** Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch (spoločne s Českom)
2. **Pevnostný systém** na sútoku riek Dunaja a Váhu v **Komárne – Komárome** (spoločne s Maďarskom)
3. **Pamätník Chatama Sófera** (Bratislava)
4. **Limes Romanus** – rímske antické pamiatky na strednom Dunaji (predpokladaný spoločný návrh s Rakúskom a Maďarskom; na Slovensku Iža a Rusovce)
5. **Gemerské a abovské kostoly so stredovekými nástennými maľbami** (predpokladaný spoločný návrh s Maďarskom)
6. **Koncept šošovkovitého historického jadra mesta Košice**
7. **Tokajská vinohradnícka oblasť**, súbor vinohradníckych pivníc (Čerhov, Veľká Trňa, Malá Trňa, Slovenské Nové Mesto, Černocho, Bara, Viničky; pričlenenie k schválenej Tokajskej vinohradníckej oblasti v Maďarsku).

v rámci prírodného dedičstva

1. **Gejzír v Herľanoch**
2. **Prírodná a kultúrna krajina v Dunajskom regióne** (predpokladaný spoločný návrh s Českom, Rakúskom a Maďarskom)
3. **Doliny mezozoika Západných Karpát** (spoločne s Poľskom)

Tabuľka 82 Porovnanie počtu lokalít SD s okolitými krajinami k roku 2013

Krajina	Počet lokalít SD (kultúrne + prírodné)	Krajina	Počet lokalít SD (kultúrne + prírodné)
Slovensko	5 + 2	Maďarsko	7 + 1
Česko	12 + 0	Rakúsko	9 + 0
Poľsko	13 + 1	Ukrajina	6 + 1

Zdroj: UNESCO

V roku 2013 bol zabezpečovaný monitoring aktuálneho stavu jednotlivých území pre posúdenie stavu zachovania ich jedinečnej svetovej hodnoty, pre ktorú boli do Zoznamu SD zapísané.

Prostredníctvom **dotlačného systému MK SR v programe „Obnovme si svoj dom“, v podprograme 1.2 Obnova národných kultúrnych pamiatok v lokalitách svetového dedičstva** pre podporu národných kultúrnych pamiatok v územiach svetového kultúrneho dedičstva bolo v roku 2013 vyčlenených a pridelených **1 200 000 eur**.

Aj v roku 2013 prebiehala **príprava nominačných projektov** na zápis do Zoznamu SD: nominačný projekt „**Pamiatky Veľkej Moravy: Slovanské hradisko v Mikulčiciach – Kostol sv. Margity Antiochijskej v Kopčanoch**“ a nominačný projekt „**Limes Romanus – rímske pamiatky na Slovensku**“.

GEOPARKY

Geopark predstavuje územie obsahujúce jedno, alebo viac miest vedeckej dôležitosti nielen z geologického aspektu, ale aj z hľadiska jeho archeologickej, ekonomickej alebo kultúrnej osobitosti európskeho významu. Je v súlade so stratégiou trvalo udržateľného rozvoja a má silnú riadiacu štruktúru, ktorá je podporovaná európskym programom financovania, ktorý prispieva k jeho ďalšiemu rozvoju. Okrem potenciálu pre vedecký výskum, zameraný na environmentálnu oblasť (vrátane vzdelávania), je geopark významný pre miestny ekonomický rozvoj, pretože prispieva k zvýšeniu zamestnanosti a k novým ekonomickým aktivitám regiónu, pričom jeho funkčnosť je autonómna.

Podpora budovania geoparkov v SR je v súčasnosti riadená koncepciou geoparkov v SR, schválenou uznesením vlády SR č. 740/2008 a č. 608/2012 k Správe o realizácii Koncepcie geoparkov SR.

V roku 2013 boli v SR manažované **tri národné geoparky**:

- Novohradský geopark (keďže ide o cezhraničný slovensko-maďarský geopark, jeho medzinárodný názov je Novohrad – Nógrád Geopark),
- Banskštiavnický geopark,
- Banskobystrický geopark.

Aktivity v územiach boli sústredené najmä na budovanie manažérskych štruktúr, medzinárodnú spoluprácu, budovanie infraštruktúry, implementáciu vlastných stratégií a realizáciu projektov. Najvýraznejší pokrok v manažovaní územia zaznamenal Novohrad – Nógrád geopark, ktorý je ako jediný geopark v SR členom Siete európskych geoparkov (EGN) a členom Siete globálnych geoparkov (GGN), ktorá funguje pod patronátom UNESCO. Na národnej úrovni pokračovala **činnosť expertnej skupiny** zloženej zo zástupcov existujúcich geoparkov, odbornej a akademickej sféry a vlády SR s cieľom prípravy Aktualizácie koncepcie geoparkov SR.

Informácie ohľadne geoparkov v SR je možné získať na webovej stránke www.geopark.sk.